

nec proprie, nec late. Cum tamen secundum Aristotelem omnis peccans sit ignorans aliquo modo: qui modus loquendi etiam ex Scriptura sumi videtur; responderi potest, primo, ignorantiam distinguere in privationis per carentiam cognitionis, et pravae dispositionis per positivum errorem. Unde omnis error est ignorantia, licet non convertatur. Juxta hanc ergo doctrinam illud iudicium practicum eo modo, quo error dicitur, etiam dici poterit ignorantia non privationis, sed pravae dispositionis, pravae, inquam, non formaliter, seclusa voluntate, sed radicaliter, seu occasionaliter (ut sic rem explicem). De tali ergo ignorantia possunt intelligi illa verba Aristotelis, et similia. Quae responsio in rigore sustineri potest: est tamen creditu difficilis, quia ignorantia in genere scientiae apponitur: et proprius error inde vocatur ignorantia, quod cognitionem alicujus veritatis excludit, quod non habet illud principium.

35. *Responsio secunda—Impugnatur primo.* — *Impugnatur secundo.* — Aliter responderi potest, omnem peccatorem esse ignorantem, quamvis non semper ignorantia peccet, quia non semper ignorantia est causa peccati, sed interdum est effectus; quia ipsum peccatum tenebras inducit, ac mentem a veritatis cognitione avertit. Ita loquuntur Alensis, et Henricus, et alii supra. Unde inferunt, praesertim Henricus defectum ignorantiae, ut dicit carentiam alicujus cognitionis, vel considerationis, non semper antecedere peccatum voluntatis, licet semper cum illo sit, et saepius antecedenter, aliquando vero consequenter. Quae responsio quoad eam partem, qua negat propriam ignorantiam semper praecedere, est consentanea superius dictis. Quoad alteram vero partem, quae affirmat, licet inconsideratio non semper antecedit, semper concomitari, aut subsequi, non caret difficultate. Nam imprimis non potest talis ignorantia sequi ex peccato, pro eodem instanti, pro quo fit peccatum, quia repugnat privari intellectum aliquo actu, quem in illo instanti habere supponitur, propter peccatum in eodem instanti commissum: alias habitus, et privatio simul essent in eodem instanti temporis; quod fieri non potest. Ergo vel in illo instanti supponitur carentia cognitionis, seu alicujus considerationis; et sic inconsideratio ordine naturae peccatum praecedit; vel si non praecedit, non erit pro illo instanti: et consequenter saltem pro illo primo instanti, in quo peccatur, erit defectus voluntatisissime ignorantia intellectus. Deinde, si pro

illo instanti hoc admittitur, inde inferri potest, etiam pro aliquo tempore durare posse. Quia sola culpa voluntatis non habet tantam efficaciam in intellectum, ut statim, seu immediate post primum instans peccati, faciat illum ab actuali consideratione, vel iudicio repugnante cessare. Imo experimento constat, actualem conscientiae remorsum, ac reprehensionem perseverare in ipso actu peccati; imo interdum eo acrius urgere, quo voluntas in ipso actuali peccato diutius immoratur. Ad hanc vero replicam ex sequenti puncto patebit responsio.

36. *Responsio tertia et verior.* — Ultimo enim addi potest axioma illud, *Omnis peccans est ignorans*, sive de antecedente, sive de consequente ignorantia intelligatur, moraliter intelligendum esse, et secundum ordinarium operandi modum humanum, non metaphysice, ac de absoluta necessitate. Nam revera tanta necessitas ex nullis certis principiis colligi potest, ut probatum est. Moraliter autem optima ratio illud ostendit. Primo de ignorantia consequente. Quoniam veluti naturale est, ut quando voluntas ad aliquam partem est propensa, et affecta, ad illius considerationem intellectum convertat: et consequenter a contraria consideratione illum avertat: non quidem subito repugnans iudicium prorsus auferendo, sed vel paulatim illud remittendo. Accedit quod modo postquam aliquid definite vult, naturaliter refugit omnem internam reprehensionem, quae tristitiam, et molestiam afferre solet. Denique hoc modo multiplicatio peccatorum solet caecitatem mentis secum afferre: quia *qualis unusquisque est; talis finis sibi esse videtur.* Secundo haec moralis necessitas, etiam ad antecedentem ignorationem, vel inconsiderationem, vel saltem tenuem considerationem extenditur. Tum quia pluribus intentus minor est ad singula sensus: qui autem peccat, necessario cogitat de objecto peccati, et de commoditatibus ejus. Unde moraliter loquendo, vel non considerat honestatem contrarii objecti, vel remissius quam oportet. Tum etiam, qualicet fortasse non minus attente cogitet de turpitudine objecti, quam de ejus delectabilitate (hoc enim etiam moraliter, ac frequenter contingere potest) nihilominus absolute loquendo, non tantum considerat gravitatem malitiae moralis, nec rationes omnes, quae a tali objecto possent voluntatem avertere, quantum posset, et in tali eventu deberet. His ergo modis ante omne peccatum antecedit aliquis defectus intellectus ad ignorantiam, vel inconsiderationem

nem pertinens secundum ordinarium modum peccandi: et hoc satis est, ut moraliter etiam loquendo verum sit axioma illud: *Omnis peccans est ignorans.*

CAPUT VII.

UTRUM DE FACTO ANGELI MALI PER IGNORANTIAM, VEL CUM PLENA SCIENTIA, ET ADVERTENTIA PECCAVERINT.

1. *Certum est Angelos ex ignorantia non peccasse.* — *Prima sententia negativa.* — *Probatur.* — Hactenus solum de possibili locuti sumus: et ideo non solum de Angelis, sed etiam de hominibus, et de omni intellectuali natura possibili generalem doctrinam tradidimus: et ideo dicendum superest in particulari, et de facto, quomodo ex hac parte Angeli peccaverint. In quo puncto omnes supponunt non peccasse ex ignorantia privationis propria, cum essent pleni scientia, et fide: nec ex ignorantia pravae dispositionis, id est, ex proprio errore falsitatis, quia talis error non stat cum plenitudine scientiae, ut supra satis ostensum est. De sola ergo inconsideratione superest controversia. In qua est prima sententia docens Angelos non peccasse ex aliqua inconsideratione omnium rerum quae necessariae erant, et sufficere poterant ad bene operandum, si vellent. Ita sentiunt ex antiquis Scotus, Gabriel, et alii. Ex modernis vero pro hac sententia pugnat Palacios, in 2, dist. 5, disp. 2, et Valentia, 1 tom., disput. 4, quaest. 14, ubi cum in puncto 2, cum Scoto, et aliis defendisset, posse Angelum et hominem peccare sine incogitantia intellectus, in puncto 3, addit de facto ita peccasse Luciferum, et qui eum secuti sunt, pravae Angelos: et contrarium putat non esse Scripturis consentaneum. Primo quia, Ezech. 28, de Luciferi dicitur in persona Regis Tyri, *In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti.* Ubi per multitudinem negotiationis in creatura pure intellectuali nihil aliud significari potest, nisi multiplex recogitatio, et consideratio intellectus inducens ad peccatum. Unde subjungitur: *Et elevatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in dedecore tuo.* Et, Isai. 14, dicitur de eodem in persona Regis Babylonis: *Qui dicebas in corde tuo: in caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo.* Nam dicere Angeli est cogitare: consideravit ergo Angelus divinam

excellentiam, et aliorum Angelorum gradus, et omnibus consideratis decrevit extolli super omnia creata, et Deo assimilari: non ergo ex inconsideratione peccavit. Secundo hoc confirmat ratio, quia si peccatum Angelorum ex inconsideratione processisset, non fuisset adeo grave, sicut a Scriptura et Patribus exaggeratur: nam incogitantia, seu inadvertentia peccatum minuit, et tanta esse potest, ut peccatum excuset, sicut et ignorantia. Tertio, quia non apparet cujus rei inconsideratio cum fundamento possit Angelis malis in secundo instanti attribui, quia in primo instanti habuerunt perfectam Dei considerationem tam naturalem, quam supernaturalem per fidem: et in secundo perfecte deliberarunt de se et rebus suis, sicut et alii Angeli, et summa facilitate poterant omnia ad se, et ad Deum pertinentia actu considerare, sicut alii Angeli, quae ergo ratione, vel conjectura potest de illis inconsideratio praesumi.

2. Addit praeterea Valentia rationem aliam, quae specialiter attingit quaestionem de peccato superbiae, et ideo illam omitto. Et addo quartam rationem, quae saltem de caeteris Angelis sub Luciferi maxime procedit. Nam docent sancti (ut infra videbimus) supremum Angelum traxisse secum tertiam partem stellarum, alios ad peccatum inducendo: e contrario vero Michaellem restitisse, et pro divino honore pugnavit. At illa pugna non fiebat armis, sed rationibus, et considerationibus mentis, ut significant illa verba Michaeli attributa: *Quis sicut Deus?* Ergo cum hac praedicatione Michaelis, et inductione Luciferi non potuit esse inconsideratio in caeteris Angelis audientibus illos: necessario enim debuerunt utriusque motiva considerare; ergo qui restiterunt suasioni Michaelis, non potuerunt ex inconsideratione peccare. Imo etiam ipse Lucifer in eodem instanti, in quo peccavit, Michaelis animadversionem percepit: tum quia totum id in instanti fiebat ab Angelis; tum etiam, quia in ipsa via, antequam Lucifer damnaretur, pugnavit cum Michaeli; ergo sensit, ac percepit illius resistantiam. Dicit aliquis, percepisse quidem Luciferum in secundo durationis instantis verba Michaelis, prius tamen natura peccasse, ac subinde ex inconsideratione peccasse, licet statim durante peccato, ad considerationem provocatus fuerit. Sed contra hoc est, quia si ex inconsideratione sic peccasset, saltem potuisset per animadversionem, et considerationem supervenientem a peccato desistere, et mentem mutare, saltem immediate

post illud instans. Vel si obstante non consideratione a Michaele immissa, potuit in peccato persistere, eadem ratione, licet ex se illam considerationem habuisset, peccare potuisset. Unde ergo colligere possumus, quod talem inconsiderationem habuerit.

3. Alia etiam nobis suppetit ratio, si supponamus, quod probabiliter infra defendemus, omnes Angelos habuisse in secundo instanti revelationem de Verbi divini Incarnatione, et ea occasione Luciferum, et sectatores ejus peccasse. Nam juxta hanc sententiam necessario habuerunt mali Angeli actualem considerationem illius objecti, circa quod peccarunt, ut patet, quia actu proponebatur eis; ergo si hoc modo peccarunt, non ex inconsideratione peccarunt. Et similis ratio fit, si supponamus, quod Angeli non peccarunt contra præceptum naturale, vel ordinis naturæ, vel ordinis gratiæ; vel contra aliquod positivum Dei: nam tale præceptum receperunt in secundo instanti, in quo contra illud peccarunt, licet actualem ejus propositionem, et considerationem haberent: ergo non ex inconsideratione peccarunt.

4. *Secunda et vera sententia affirmans Angelos ex inconsideratione peccasse.* — Nihilominus in hac parte non videtur ab opinione D. Thomæ recedendum: probabilis enim videtur, Angelum ex aliqua, vel cum aliqua inconsideratione peccasse. Quamvis enim de re, vel circumstantia non considerata possit esse diversitas opinionum, de qua in sequentibus dicemus: tamen in generali, quod aliqua inconsideratio præcesserit, verisimilius videtur. Quod a fortiori tradunt D. Thomas et omnes sectatores ejus in locis citatis in capitulis præcedentibus. Ratio, quæ me maxime movet, ut de facto ita sentiam, est, quia licet non sit absolute, ac physice impossibile, consideratis omnibus objectis, et circumstantiis, quæ ad bene, vel melius eligendum considerari possunt, et debent, male eligere: nihilominus moraliter loquendo, id adeo est difficile, ut quasi impossibile videatur; quæ impossibilitas moralis satis fuit, ut axioma illud: *Omnis peccans est ignorans*, quasi infaillibile traditum sit ab Aristotele, lib. 3 Ethic., cap. 1, et ab omnibus recipiatur: ergo non est, cur ab hac generali regula Angelos excipiamus, eosque peccando, aliquid moraliter sibi impossibile egisse dicamus.

5. Declaratur præterea, quia ut aliquis dicatur ex inconsideratione peccare, non est necesse, ut in objecto, quod inordinate amat, non

consideret malitiam moralem, si quam habet: vel ut non consideret præceptum illud prohibens, si quod est, vel similia: sed satis est, quod non consideret, vel hæc, vel aliquid, quod posset voluntatem continere a peccato, et fortasse detineret illam, si consideraretur, at certe verissimum est Angelum non considerasse actu omnia, quæ possunt illum a peccato retrahere, ut infinitatem offensæ divinæ ob immensam Dei majestatem, irreparabile damnum æternæ damnationis: et alia, quæ pro varietate peccatorum in singulis ponderari possunt, ut in sequentibus aliqua ex parte attingemus: ergo simpliciter credibilis est errasse practice Angelum judicio, et electione sua, quia non omnia consideravit, quæ potuit et debuit: et forte in meliorem mentem illum inducerent, si ea considerasset, et ulterius addi potest, hæc, quæ ad non peccandum considerari poterant, et debebant, multiplicia esse, et pœne innumera: Angelus autem non potest facile ad omnia simul advertere, præsertim si alicui objecto nimium afficiatur, et ideo ad illud considerandum valde applicetur: ita vero contigisse malo Angelo, et per se credibile est, et ex sacra Scriptura colligitur, ut respondendo ad argumenta contraria declarabitur; ac denique licet contingeret non præcedere totalem inconsiderationem alicujus conditionis objecti, vel actu de se retrahentis a peccato, saltem negari non potest, quin ad peccandum contra talem considerationem necessaria fuerit, moraliter loquendo, major, imo nimia consideratio alterius contrariæ conditionis, vel objecti magis practica, et cum majori propensione, aut vehementi affectione voluntatis: hoc autem satis est, ut dicatur peccatum ex aliqua inconsideratione, vel saltem ex aliquo defectu debitæ considerationis committi.

6. *Ad primum ex Scriptura in n. 1.* — Ad primum ergo argumentum ex sacra Scriptura assumptum respondeo, ex illis locis Ezechielis et Isaïæ ad summum colligi habuisse Luciferum scientiam, et actualem etiam considerationem, quæ illum valde culpabilem reddiderit: non tamen colligi, nullam habuisse inconsiderationem: imo id non obscure ab Ezechiele significatur illis verbis: *Elevatum est cor tuum in decore tuo; perdidisti sapientiam in dedecore tuo.* Lucifer enim multum attendens ad pulchritudinem, et excellentiam naturæ suæ: et nimia affectione illius occupatus, ad alias altiores rationes recte eligendi, et amandi non satis attendit: et ita recte intelligi potest, statim, et pro illo eodem momento amisisse sa-

pietiam suam quoad actualem considerationem, quamvis dici etiam possit illam perdidisse, quia propter culpam privatus est gratia, et fide, ac sapientia infusa; unde cum tali inconsideratione superiorum rationum stare optime potuit multiplex negotiatio intellectus, quæ ad peccandum potius juvaret, quam retardaret: nimirum inferiores rationes proprii commodi, vel excellentiæ plus justo considerando, nam et ipsum nomen *negotiationis*, occupationem nimiam circa bona inferiora, et creata significat. De quo etiam negotiationis genere optime intelliguntur alia verba Isaïæ: *Qui dicebas in corde tuo, in cælum conscendam*: fateor enim illud, *dicere*, idem esse, quod considerare, et cogitare: erat tamen consideratio de rebus, vel rationibus, quæ cor elevarent, et ad id appetendum, et procurandum, quia non licebat, inducerent: cum qua consideratione optime compatiebatur superiorum rationum inconsideratio: imo hæc consideratio ex altera nimia consideratione naturaliter consequbatur.

7. *Ad secundum ibidem.* — Unde ad secundum negatur sequela, quia non obstante inconsideratione prædicta potuit peccatum Angeli esse gravissimum, tum ex objecto, et specie sua, tum ex maxima libertate, cum qua et peccavit, et voluntarie non consideravit, quia facile considerare poterat: talis autem inconsideratio parum, vel nihil diminuit peccatum: est tamen animadvertendum, inconsiderationem, ut sic, ad summum diminueret peccatum respectu similis peccati commissi cum contraria consideratione, cæteris omnibus circumstantiis paribus existentibus: ut, verbi gratia, si ponamus Luciferum peccasse appetendo primatum supra omnes alios Angelos, actu considerando, illud esse contra voluntatem, et ordinationem DEI, gravius quidem peccaret, quam si appeteret illud objectum, sciens habitu id esse contra voluntatem Dei; non tamen actu id considerans, quia sine dubio actualis illa consideratio auget contemptum, et facit aversionem a Deo magis voluntariam, nihilominus tamen, etiam sine tali consideratione appetitus illius excellentiæ esset gravissimum peccatum in eo qui sciebat voluntatem Dei, et facillime poterat considerare, si vellet: nam in eo etiam locum habet illa sententia: *Qui scit voluntatem domini sui, et non facit, vapulabit multis*, Luc 12. Cum ergo peccatum Luciferi gravissimum esse dicitur, non est necesse ita intelligi, ut censeatur gravius omni peccato possibili fieri in eadem specie cum majori consideratione, vel contemptu: sed

satis est, ut positive fuerit nimium grave; et comparative fuerit gravissimum inter peccata, quæ morali modo, et cum aliquo defectu considerationis fieri solent.

8. *Ad tertium ib.* — Ad tertium concedo, non esse facile designare in particulari objectum, vel circumstantiam, quam Angelus non consideravit, quando deliquit: nihilominus tamen in genere credibile per se est, potuisse multa non considerare, et ab effectu ex ipso peccato colligimus, aliquid non considerasse, quod posset ipsum continere a peccato, nec contra hoc obstat, quod in primo instanti habuerit Lucifer perfectam de DEO considerationem: nam potuit facile in secundo instanti pro sua libertate alio cogitationem divertere, et Dei considerationem remittere, seu ex parte omittere, saltem illam, quæ erat per fidem, quia magis libera erat: et quia fortasse retraherat ab appetitu excellentiæ, in quem tunc cœpit magis intendere, neque etiam obstat, quod Angeli in secundo instanti perfecte deliberaverint: nam dicuntur perfecte deliberasse, quoad potestatem omnia considerandi, quæ opportuna erant, et omnibus perspectis recte judicandi, non tamen omnes perfecte deliberarunt, quoad actum considerandi, et judicandi practice, sed hoc proprium fuit bonorum Angelorum. Mali autem cum practice erraverint, et in hoc defecerint, etiam in actuali consideratione deficere potuerunt, et imperfecte deliberare, imperfectione utique voluntaria, quæ non excusat, unde non etiam obstat, quod magna facilitate potuissent omnia considerare, quæ sibi necessaria, et convenientia erant; quia non obstante hac facilitate, potuerunt pro sua libertate non uti illa potestate ad considerandum ea, quæ expediebant, sed alia, quorum affectu ducebantur. Possimusque ulterius distinguere facilitatem illam, et potestatem: nam est vera in sensu diviso, non tamen in composito (ut sic rem declarem): nam cum Angelus prius natura, quam libere se applicet ad aliquid considerandum, facile potest hoc, vel illud considerare, tamen postquam uni objecto libere afficitur, et ad illud totam mentem convertit, non facile potest alia considerare; imo interdum erit impossibile, si supponitur totam attentionem suam cum toto conatu sibi possibile ad alia objecta applicasse, vel licet supersit capacitas aliqua, erit saltem multum difficile applicare mentem ad ea, quæ amori jam concepto repugnant, sicut homo vehementi passione affectus difficile ad cogitandum de aliis objectis applicatur;

maxime, quando illa tali passioni, et appetitu actuali repugnant, ad hunc enim modum comparatur amor angelicus, quando ad obiectum aliquod creatum adhæret, quia difficile reddit actuale considerationem aliarum rerum, vel rationum, quæ tali amori possent obsistere.

9. *Ad quartum in numero secundo.* — Ad quartum dicimus, imprimis non esse certum, an, et quomodo Angeli peccaverint; vel ex inductione superioris Angeli peccantis, vel contra persuasionem alicujus Angeli boni, potuit enim ita contingere, ut unusquisque per se hoc, vel illo modo elegerit, sive inconsideraverit perfecte, sive imperfecte, admissio tamen pro nunc illo modo inductionis, vel persuasionis, respondemus; etiamsi supponatur persuasio boni Angeli, esse in manu ejus, ad quem alter loquitur, non attendere ad illam, nec actu ea considerare, quæ alter proponit, sed magis converti ad alterius sermonem, qui ad malum inducit: supra enim, libro secundo, tractando de locutione Angelorum, diximus, hoc esse in potestate libera Angelorum audientium, etiamsi superiores sint, qui loquuntur; et præterea quamvis Angelus audiverit prædicationem boni Angeli, potuit non illam considerare, quantum poterat, et debet: vel si ea sola non movebatur, poterat sic excitatus applicare intellectum ad considerandum alia: et ita semper potuit præcedere aliqua inconsideratio, non obstante illo modo peccandi. De illo vero puncto, quod ibi attingitur de Lucifero primo Angelo, sua sola malitia sine tentatore, aut instigatore peccante, an in eodem instanti simul animadverterit ad exhortationem boni Angeli Michaelis, res est dubia, de qua fortasse infra nonnihil dicemus: admissa vero parte affirmante, quam argumentum supponit, dicimus, verba Michaelis defendentis Dei causam respectu Luciferi, fuisse potius ad reprehendum illum, quam vel ad excitandum illum, ne caderet, cum jam lapsus supponatur, vel ad exhortandum, ut resurgeret, cum ille esset quodammodo incapax poenitentiae.

10. *Ad replicam ibid.* — *Ad quintum, et sextum in num. 2.* — Unde ad replicam dicimus imprimis multo difficilius esse cum integra consideratione actuali peccare, quam superveniente consideratione in peccato jam commisso pertinaciter persistere; quia ipsamet actualis affectio jam deliberata vim, et efficaciam supervenientis considerationis impedit: tunc enim locum habet, quod Aristoteles alias

dixit, eum qui vehementi agitur passione non considerare, nisi ut ebrium, qui voces magis, quam res percipere videtur. Deinde addimus, etiamsi per exclamationem Michaelis aliqua consideratio in Angelo excitata fuerit: non tamen omnem illam, quæ a peccato posset voluntatem cohibere: et ideo licet post talem considerationem peccatum duraverit, semper cum multiplici inconsideratione esse potuisse: et ob hanc causam etiam inferiores Angeli potuerunt ex inconsideratione peccare, etiamsi verba suadentis Michaelis, vel aliorum bonorum Angelorum audissent: quæ omnia explicando magis in particulari peccatum Angelorum clariora fient: et ita pro nunc solum relinquatur quintum argumentum. In illa enim sententia, quæ in argumento supponitur clarior est, non peccasse Angelos ex inconsideratione divini præcepti, vel mysterii Christi Domini, nihilominus tamen in obedientia illius præcepti, et adversus Christi sibi propositum superba animi elatio potuit ex alia multiplici inconsideratione provenire, ut per se satis notum videtur, et infra suo loco explicabitur.

CAPUT VIII.

UTRUM LUCIFERI PECCATUM SUPERBIE PROPRIE FUERIT, VEL ESSE POTUERIT.

1. *Prima conclusio.* — *Peccatum superbie potest in Angelis inveniri.* — Hactenus solum diximus de potestate peccandi in genere, quæ in Angelis repetitur: jam specialius dicere oporteret de peccatis, quæ in Angelis inveniri possunt, vel in eis dum fuerunt viatores, inventa sunt: ut tamen brevius agamus, et repetitiones vitemus, simul de possibili, et de facto dicemus: remque totam prius de Lucifero expediemus: quia est aliquo modo causa et exemplar peccati aliorum: et quæ de Lucifero dicta fuerint, facile postea ad cæteros applicabimus. Primo igitur dico, peccatum superbie posse in Angelis inveniri, quod est manifestum, supposita in eis potestate peccandi; quia peccatum superbie habet materiam maxime proportionatam angelicæ naturæ, est enim superbia inordinatus excellentiæ appetitus, teste Augustino 14, de Civitat., cap. 13, et D. Thoma 2, 2, quæst. 162, a. 1 et 2, appetitus autem excellentiæ ex genere suo valde spiritalis est; ideoque naturæ intellectualis, vel rationalis proprius est; et præcipue in pure intellectuali inveniri potest: ergo si natura intellectualis alias sit capax

peccati, erit etiam capax hujus affectus ad excellentiam cum excessu, et inordinatione, ac proinde est capax superbiæ: Angelus ergo quilibet per superbiam peccare potuit, cum sit intellectualis, et peccati capax, atque hoc ex dicendis fiet evidentius.

2. *Secunda conclusio.* — *Lucifer in via per superbiam peccavit.* — Secundo dico Luciferum in via per superbiam peccasse; hæc est communis sententia theologorum sine dissensione, quantum existimo, nam licet in contrarium soleat referri Scotus, in hoc non contradicit. Duas enim quæstiones in præsentia distinguimus; una est, an Lucifer verum et proprium peccatum superbiæ commiserit: alia est, an hoc fuerit primum peccatum ejus; in hoc ergo secundo habet Scotus singularem opinionem, quam mox tractabimus, nunc vero solam primam definimus, et in illa non dissentit Scotus, nam in 2, d. 6, q. 2, § *Viso igitur*, postquam alia Luciferi peccata declaraverat, subdit: *Viso igitur de primo inordinate concupito, potest poni, quia inordinate voluit sibi aliquid bonum, scilicet, excellentiam respectu aliorum*; quæ est formalissima superbia, et idem sentiunt alii sectatores Scoti infra citandi; alios vero auctores in sequenti puncto referemus.

3. *Quid ibi nomine Luciferi intelligitur.* — *Prima expositio.* — Probatur autem primo hæc assertio ex nonnullis Scripturæ testimoniis. Primum sumitur ex Isaia 14: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo, in caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium*; quæ omnia verba non solum propriam, sed quidem magnam, et ingentem superbiam apertissime attribunt Lucifero, et illam dicunt fuisse causam præcipuam ruinæ ipsius; sed difficultas est, quis ibi nomine Luciferi significetur; aliqui non volunt de solo Angelo malo ibi esse sermonem; nec posse verba illa ad litteram in aliquem hominem convenire, refertur pro hac sententia Tertullianus, lib. 5, contra Marci., cap. 11 et 17, sed ibi solum allegat verba illa de Angelo illa intelligendo, modum autem non declarat, et eodem modo citat locum illum Origenis, lib. 8, in ad Rom., circa illa verba, cap. 11: *Numquid sic offenderunt, ut caderent?* At vero, lib. 1, Periar., cap. 5, et l. 2, cap. 4, expresse contendit, non posse prophetiam illam de aliquo homine ad litteram intelligi, quod etiam aliis locis habet, quæ refert Leo Castrensis, in illum locum, et satis probabili-

ter illam expositionem defendit; refert autem pro eadem sententia alios Patres, qui revera id non dicunt, ut ostendam.

4. *Secunda expositio.* — Nunc ergo supponimus, Isaiam in principio illius capitis de Rege Babylónico sermonem instituisse, unde probabilis esse credimus, illa verba: *Quomodo cecidisti, etc.*, de eodem ad litteram intelligi in primario sensu, ut ait Hieronymus et Cyrillus, ibi, et ex modernis bene Adamus exponunt, et Augustinus, lib. 3, de doct. Christ., cap. 37, dicens, verba illa esse dicta de dæmone in figura regis Babylonis, sentit ergo de illo rege principaliter fuisse locutum prophetam, licet in figura ejus etiam de dæmone loquatur, et idem repetit, lib. 11, Gen. ad litt., cap. 24, et lib. 11, de Civit., cap. 15. Quibus locis aperte indicat, hunc sensum esse litteralem, licet secundarium, quod etiam Hieronymus in Isaiam sentit, si attente legatur a principio, cap. 13, per totum cap. 14. Possunt etiam pro hac sententia Patres citari, qui simpliciter allegant verba illa de Lucifero, supponendo prophetam de illo loqui; quamvis non declarent, an de illo solo, nec de quo primario, vel secundario intelligenda sint.

5. *Athanasii locus parum efficax.* — Citatur etiam Athanasius, in l. de Pass. et cruce Dom., sed ibi, non longe a fine, magis videtur illa verba Prophetæ per prosopopœiam inducere, tanquam dicta a sanctis Angelis in contemptum Luciferi, quam in eo sensu ea referre; tamen in q. 6, ad Antiochum ex illo loco probat, diabolus peccasse per superbiam, priusquam creatus esse Adam, et antiquum errorem illo testimonio confutat: ergo sensu illo, ut litterali utitur. Ambrosius etiam in Psal. 118, Oct. 3: *Increpasti superbos*, auctorem superbiæ dicit esse diabolus: *Quem, ait, inducit propheta dicentem: Ponam thronum meum, etc.*, et idem fere habet Oct. 16, in id, *suscipe servum tuum in bonum, etc.*, et super ad Rom. 11, in id, *numquid sic offenderunt, etc.*, sic ait: *Diabolus legimus cecidisse, dicente Isaia propheta: Quomodo cecidisti? per casum apostasiam significans*, et idem habet in expositione Symboli Apostolorum, cap. 13, et optime Eusebius, lib. 7, de Præpar., cap. 6, et lib. 4, de Demonstrat., cap. 9, ubi scholiastes hunc sensum mysticum appellat: Eusebius autem absolute dicit, propheticum Spiritum in Isaia per illa verba magnum dæmonem reprehendisse, et similiter Prosper, in dimid. cap. 1 et 2, absolute refert: *Per Isa' am divisisse de diabolo Deum: Quomodo cecidisti de caelo, etc.* Cypria-